

УДК 378.147.4:004.738.5.084.3

Струтинська Л. Р.,

lesia.r.strutynska@lpnu.ua, ORCID ID: 0000-0002-0401-5475,

к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту персоналу і адміністрування, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів

ОБГРУНТУВАННЯ ВИТРАТ ТА РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ, ЩО НАВЧАЮТЬСЯ ЗА КОШТИ ФІЗИЧНИХ ЧИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Анотація. Проаналізовано результати набору державними закладами вищої освіти студентів, що навчаються за кошти фізичних чи юридичних осіб, на освітніх професійних програмах галузі знань 13 "Механічна інженерія" спеціальності 133 "Галузеве машинобудування". Встановлено, що порівняно з попередніми навчальними роками у наборі 2023-2024 навчального року на 50-70% збільшилася чисельність студентів цієї категорії. Пропорційно від 20 тис. грн до 40-45 тис. грн збільшилися у державних ЗВО і обсяги річної оплати студентами їх комерційного навчання. Виявлено, що заклади вищої освіти як надавачі освітніх послуг не надають фізичним чи юридичним особам, які оплачують навчання "студентів-комерційників", детальної інформації щодо переліку статей витрат сплачених коштів. Обумовлено це, очевидно, відсутністю в них науково обґрунтованих методик розрахунків витрат на провадження навчального процесу для студентів денної форми навчання. Запропоновано методик оптимізації вартості навчання студентів, що навчаються за кошти фізичних чи юридичних осіб на денній формі навчання. Дана методика ґрунтується на застосуванні розроблених математичних залежностей, що дозволяють обчислити витрати ЗВО на навчання студента денної форми навчання загалом та "студента-комерційника" зокрема. Запропоновані математичні залежності розрахунків вартості навчання студентів ґрунтуються на врахуванні обсягів заробітної плати штатних викладачів професорсько-викладацького складу та допоміжного персоналу ЗВО, причетних до провадження навчального процесу. Також враховані витрати закладу освіти на якісне забезпечення провадження навчального процесу та дотримання санітарно-гігієнічних норм його здійснення. На прикладі освітньо-професійної програми підготовки студентів спеціальності 133 "Галузеве машинобудування" в Інституті механічної інженерії та транспорту Національного університету "Львівська політехніка" проілюстровано спроможність запропонованої методики доволі точно розрахувати вартість річного навчання студента денної форми навчання за кошти фізичних чи юридичних осіб. Цілком очікувано вона виявилася на 17% нижчою від встановленої адміністрацією цього ЗВО вартості річного навчання.

Ключові слова: вища освіта, машинобудування, спеціальність, денна форма навчання, вартість.

Strutynska L. R.,

lesia.r.strutynska@lpnu.ua, ORCID ID: 0000-0002-0401-5475,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Personnel Management and Administration, Lviv Polytechnic National University, Lviv

SUBSTANTIATION OF COSTS AND MARKET VALUE OF EDUCATION OF STUDENTS EDUCATED AT THE EXPENSE OF INDIVIDUALS OR LEGAL ENTITIES

Abstract. The results of enrolment by state institutions of higher education of students studying at the expense of individuals or legal entities in educational professional programs of the field of knowledge 13 "Mechanical Engineering" specialty 133 "Industrial Mechanical Engineering" were analyzed. It was determined that, compared to previous academic years, the number of students in this category increased by 50-70% in the 2023-2024 academic year. Proportionately from UAH 20,000 up to UAH 40,000-45,000 the amount of annual payments by students for their commercial studies also increased in state higher education institutions. It was found that institutions of higher education, as providers of educational services, do not provide individuals or legal entities that pay for the education of commercial students with detailed information on the list of expenditure items of paid funds. This is due, obviously, to the lack of scientifically based methods for calculating the costs of conducting the educational process for full-time students. The method of optimizing the cost of education for students studying at the expense of individuals or legal entities on a full-time basis is proposed. This technique is based on the application of developed mathematical dependencies that allow calculating the costs of higher education institutions for training a full-time student, in general, and a commercial

student, in particular. The proposed mathematical dependencies for calculating the cost of student education are based on taking into account the amount of salaries of full-time teaching staff and auxiliary staff of higher education institutions involved in the implementation of the educational process. Also taken into account are the costs of the educational institution for quality assurance of the educational process and compliance with sanitary and hygienic norms of its implementation. Using the example of the educational and professional training program for students of specialty 133 "Industrial Mechanical Engineering" at the Institute of Mechanical Engineering and Transport of the National University "Lviv Polytechnic", the ability of the proposed method to fairly accurately calculate the cost of a full-time student's annual education at the expense of individuals or legal entities is illustrated. Quite expectedly, it turned out to be 17% lower than the annual tuition fee set by the administration of this higher education institution.

Keywords: higher education, mechanical engineering, specialty, full-time education, cost.

JEL Classification: A22

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-79-25>

Постановка проблеми. Порівняно недавно для закладів вищої освіти (ЗВО) державної форми власності Міністерством освіти та науки України запроваджено регулювання кількості та обсягів набору абітурієнтів на певні напрями підготовки. При цьому відчутно збільшилася кількість студентів, що навчаються за кошти фізичних чи юридичних осіб, котрих називають “студентами-комерційниками”. А регулювання державою кількості виділених тому чи іншому навчальному закладу місць набору студентів на певні освітні програми підготовки набуло розповсюдженого формулювання “навчання на держбюджетне фінансування”.

Не викликає жодного сумніву, що регулювання на рівні держави кількості фахівців із вищою освітою, підготовлених її коштами для конкретних важливих для народного господарства галузей, виробництв та сфер побуту, – справа своєчасна та надвагома для виснаженої війною економіки України. Однак кількість місць держзамовлення фактично ніколи не співпадає із обсягами ліцензованих тією ж таки державною службою ліцензування та акредитації напрямів підготовки. Різницю між обсягами ліцензованого набору та наданими місцями держзамовлення заклади освіти державної форми власності успішно намагаються дозаповнити студентами “комерційного” навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням витрат на провадження навчального процесу, а також вартості надання освітніх послуг приділялося доволі багато уваги як на теренах України, так і поза її межами. На межі двох останніх тисячоліть ця проблематика набула особливої актуальності. Обумовлено це, очевидно, тим, що саме на даний період припав новий етап суспільного розвитку людства. Етап, в основі якого постали інформаційні технології та комп’ютеризація усіх без винятку сфер буття та галузей діяльності людства. Грунтовно видозмінилися вимоги до системи формування знань усіх членів суспільства, перевівши у сьогоденні освітній процес від одноразового чи дискретного в минулому до неперервного [1, с. 5; 2, с. 1].

На даному етапі ЮНЕСКО визнає першочерговою і однією з найвагоміших програму запровадження і

повсюдного розповсюдження безперервної освіти. Своєю чергою, “Велика сімка” індустріально найрозвинутіших держав світу трактує її як основний стратегічний засіб боротьби з безробіттям [3, с. 6]. Їх освітня програма “Освіта впродовж життя” згідно з European Lifelong Learning Initiative (ELLI) має свою кінцеву мету – забезпечити сучасну людину знаннями, що дозволять їй успішно жити у світовому просторі, який невпинно і безперервно видозмінюється [4, с. 1].

Мусимо визнати, що такі стрімкі темпи перебування освітнього простору в незалежній Україні із знекровленою війною економікою непосильні [5, с. 7]. Занадто вартісним і непомірно обтяжливим постає сучасний рівень освітнього простору та попит на нього для бюджету країни. Це і змушує вишукувати додаткові кошти для його фінансового забезпечення. І найпростіше тут визнати й узаконити необхідність додаткового фінансування освіти коштами безпосередніх користувачів освітніх послуг – студентів, їх родичів, меценатів, зацікавлених сторін, тобто “фізичних та юридичних осіб” [6, с. 1-3]. І саме у цій ситуації на чільне місце постає зважена цінова політика надання ЗВО освітніх послуг. Політика, яка перш за все повинна ґрунтуватися на аналізі фінансової спроможності громадян України у бодай частковій дотації освіти [7, с. 4-5].

Навіть у недалекому минулому дослідженням та аналізу проблем цінової політики надання освітніх послуг ЗВО різноманітних форм власності присвячено доволі багато належної уваги. Так добре відомі у цій галузі роботи таких провідних вчених, як В. Андрушенко [8, с. 4], В. І. Астахова [9, с. 13-15], І. С. Афтаназів [5, с. 7; 10, с. 21-25], О. Л. Сидоренко, В. М. Огаренко, І. І. Тимошенко та інші. Об’єднуючим ці дослідження висновком є твердження, що поряд із врахуванням видатків закладів освіти та провадження навчального процесу цінова політика неодмінно повинна враховувати фінансові можливості регіональних користувачів наданих їм освітніх послуг [5, с. 7]. Проте вартість наданих ЗВО різноманітних освітніх послуг встановлюють переважно безпосередньо адміністрація або власники закладу освіти [11, с. 1-2; 12 с. 4-6], ігноруючи надані вченими-теоретиками

рекомендації. Зрідка опираючись на власні калькуляції видатків, а здебільшого на вартість навчання у сусідніх співрозмірних за рангом та конкурентоспроможністю закладах освіти. До того ж, щорічно підвищуючи її, мотивуючи це інфляційними процесами [13, с. 2; 14, с. 1-3].

Слід відзначити, що, незважаючи на значну кількість публікацій стосовно цінової політики у сфері надання освітніх послуг, питання оптимізації витрат на провадження навчального процесу та встановлення прийнятних для користувачів цін на надані освітні послуги все ще залишається актуальним.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є створення методики оптимізації вартості надання освітніх послуг державними ЗВО студентам, що навчаються за кошти фізичних або юридичних осіб.

Основними задачами дослідження були:

- аналіз цінової політики у сфері надання освітніх послуг державними закладами вищої освіти України;
- аналіз обсягів основних витрат закладів освіти на провадження якісного навчального процесу;
- розробка методики оптимізації обсягів вартості навчання для студентів денної форми навчання державних ЗВО;
- розробка пропозицій щодо здешевлення для населення України освітніх послуг, наданих державними ЗВО, та аналіз їх ефективності на етапах виробничої діяльності випускників ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збільшення попиту у населення на оплатну форму навчання в державних ЗВО, обумовлена воєнними подіями нестабільність гривневої грошової одиниці та відчутний спад економіки держави неминуче сприяють стрімкому повсюдному підвищенню вартості комерційного навчання. Підвищенню вартості, яке доволі часто не обґрунтоване затратами на його провадження. А найгірше, що стрімке зростання вартості комерційного навчання позбавляє перспективи набуття вищої освіти молоддю з обмеженими фінансовими можливостями батьків. При цьому не тільки порушується основний принцип успішності ринкових відносин “ціна-якість”, а і конституційні права молодих людей із фінансово неспроможних сімей на здобуття ними вищої освіти.

Доволі дивно, та переважно заклади вищої освіти утаємничують і не розголошують механізм цільового використання коштів комерційного навчання безпосередньо в навчальному процесі, не ознайомлюють споживачів освітніх послуг із методиками розрахунків вартості навчання. Цілком ймовірно, що у адміністрації таких ЗВО ці методики взагалі відсутні, а призначення вартості комерційного навчання здійснюється виключно інтуїтивно, опираючись на цінову політику сусідніх чи престижних закладів освіти. І зрозуміло, тут спрацьовує особистісна зацікавленість усіх комерційних надавачів послуг, що полягає у тому, аби якомога дорожче продати на ринку продукт

своєї діяльності. І доволі часто при цьому нехтують якістю наданих послуг, яка у сфері освітньої діяльності була, є і залишатиметься кінцевою метою не тільки набутої студентами освіти, а і основою їх фахової підготовки.

Надавши державним ЗВО певну автономію у провадженні ними своєї економічної діяльності, у тому числі і в зароблянні коштів у сфері освітніх послуг, держава фактично самоусунулася від регулювання тут цінової політики. Скориставшись цією ситуацією, окремі державні ЗВО підвищують вартість річного навчання “студентів-комерційників” на престижних напрямках підготовки до захмарних 50-60 тисяч гривень, що стає не тільки обтяжливим для сімей середнього рівня достатків в Україні, а і абсолютно непосильним для малозабезпечених родин.

Запропонована методика оптимізації вартості навчання студентів, що навчаються за кошти юридичних чи фізичних осіб, передбачає виконання декількох послідовних етапів. На першому етапі встановлюють основні чинники, які мають визначальний вплив на вартість навчання “студентів-комерційників”. На нашу думку, до таких істотних чинників повинні належати наступні:

- витрати Z_B на заробітну плату викладачів, що проводять навчальний процес;
- витрати Z_M на заробітну плату працівників допоміжного персоналу, що забезпечують належну організацію навчального процесу;
- господарські B_e витрати на служби життєзабезпечення;
- витрати B_e на енергоносії та комунальні затрати, обумовлені потребою забезпечення належних умов та санітарно-гігієнічних норм провадження навчального процесу;
- витрати B_p на обслуговування та ремонт навчальних корпусів та гуртожитків.

Для здійснення розрахунків вартості навчання запропонована методика оптимізації його вартості скористатися розробленими для цього математичними залежностями. Тут витрати на провадження навчального процесу в перерахунку на одного студента денної форми навчання аналізованого інституту, факультету чи напряму підготовки визначають із математичної залежності

$$B_{oc} = \frac{Z_B + Z_M}{N_1} + \frac{B_K}{N}, \quad (1)$$

де

$B_K = B_e + B_p + B_z$ – витрати на забезпечення провадження навчального процесу;

N_1 – кількість студентів денної форми навчання аналізованого факультету, інституту чи напряму підготовки;

N – кількість студентів денної форми навчання аналізованого ЗВО.

Тоді річні витрати на навчання одної академічної групи визначають із залежності

$$B_{a.z} = Z_B + Z_M + \frac{B_K}{N}, \quad (2)$$

а вартість навчання “студентів-комерційників” за кожною з ліцензованих для ЗВО освітніх програм підготовки можна визначити із математичної залежності

$$T_{oc} = \frac{B_{a,z} \cdot k}{n} = \left(Z_B + Z_M + \frac{B_K}{N} \right) \frac{k}{n}, \quad (3)$$

де k - коефіцієнт престижності напряму підготовки;

n - кількість студентів, що навчаються за кошти фізичних чи юридичних осіб, в умовно сформованій академічній групі аналізованої освітньої програми підготовки.

Престижність напрямів підготовки можна відобразити умовним коефіцієнтом престижності k , змінюючи його величину в діапазоні від 1,2 до 2,0, наприклад, на підставі даних щодо прохідних балів попередніх років набору на ту чи іншу освітню програму підготовки. Його реальну величину, наприклад, можна розраховувати із залежності

$$k = \frac{K_{\phi}}{100},$$

як соту частку від значення конкурсного

прохідного балу K_{ϕ} для конкретної аналізованої освітньої програми підготовки.

Перевірку ефективності запропонованої методики оптимізації вартості навчання студентів денної форми, що здобувають освіту за кошти фізичних чи юридичних осіб, здійснено на прикладі визначення вартості навчання для “студентів-комерційників” Інституту механічної інженерії та транспорту (ІМІТ) Національного університету “Львівська політехніка” (НУ «ЛП»). Розраховано у відповідності запропонованій методиці вартість навчання “студентів-комерційників” освітньої програми галузі знань 13 “Механічна інженерія” спеціальності 133 “Галузеве машинобудування” набору 2022/2023 навчального року. Вихідні дані розрахунку відображено в таблиці.

Таблиця 1

Вихідні дані розрахунку вартості навчання студентів денної форми навчання (річні витрати на навчання однієї академічної групи студентів із оплатою навчання фізичними чи юридичними особами)

№ з/п	Витрати на провадження навчального процесу			Організаційні витрати на провадження навчального процесу			Господарські витрати на забезпечення навчального процесу	
	Заробітна плата, тис. грн	Кількість штатних одиниць	Всього витрат, тис. грн	Заробітна плата, тис. грн	Кількість	Всього витрат, тис. грн	Статті витрат	Вартість, тис. грн
1	а) викладачі, 144 тис. грн	2	288	а) методисти деканату, 115 тис. грн	0,25	28,75	Енергоносії	$143 \cdot 10^3$
2	б) працівники підприємств виробничих та технологічних практик, 7,5 тис. грн	0,25	7,5	б) працівники адміністрації, 150 тис. грн	0,25	37,5	Утримання та ремонт корпусів і приміщень	$267 \cdot 10^3$
3				в) лаборанти випускової кафедри, 115 тис. грн	0,25	28,75	Утримання гуртожитків	$71,5 \cdot 10^3$
				г) працівники бібліотек та служб комп'ютерного забезпечення, 115 тис. грн	0,25	28,75	Утримання служб життєзабезпечення (транспорт, ремонтні служби тощо)	$35 \cdot 10^3$
	Всього		295,5 тис. грн	Всього		123,75 тис. грн	Всього	$571,65 \cdot 10^3$ тис. грн

У таблиці до розділу Витрати на провадження навчального процесу віднесено дві групи витрат, а саме:

- річна заробітна плата викладачів, залучених до провадження навчального процесу;
- витрати на оплату роботи працівникам підприємств під час проходження студентами виробничих та переддипломної практик.

Кількість викладачів, залучених до провадження навчального процесу в умовно виокремленій академічній групі студентів чисельністю 25 осіб, визначено з наступних міркувань. Семестровий навчальний період триває 15 тижнів, впродовж одного календарного тижня студенти аудиторно навчаються на 20 парах, витрачаючи на це 40 академічних годин (із розрахунку 4 пари в день). Отже, впродовж одного семестру одна умовно сформована академічна група студентів аудиторно навчається $15 \times 40 = 600$ годин.

Саме такою обсягом 600 аудиторних годин є рекомендована в НУ «ЛП» норма аудиторного навантаження викладача професорсько-викладацького складу. Отже, впродовж одного навчального семестру на провадження навчального процесу на заробітну плату викладачів тут витрачається сума, співрозмірна з річною заробітною платою одного штатного викладача. Обсяг цієї річної заробітної плати прийнято в межах 144 тисяч гривень, що більш-менш відповідає середньостатистичній місячній заробітній платі викладача ЗВО в обсязі 12 тисяч гривень.

Із аналогічних міркувань розраховуються організаційні витрати на провадження навчального процесу допоміжним персоналом. Тут умовно прийнято, що на одну аналізовану академічну групу цілком буде достатньо витрат заробітної плати в межах четвертої частини тарифної ставки заробітної плати одного працівника допоміжного персоналу по кожній із чотирьох виокремлених у таблиці служб допоміжного персоналу.

Обсяг «Господарських витрат на забезпечення навчального процесу» запозичено з річного Звіту адміністрації НУ «ЛП» у довоєнний 2021 рік.

При підстановці табличних даних у математичну залежність (3) розраховано вартість річного навчання студента, що навчається за кошти фізичних чи юридичних осіб, денної форми навчання за освітньою програмою підготовки галузі знань 13 «Механічна інженерія» спеціальності 133 «Галузеве машинобудування» набору 2022/2023 навчального року, а саме:

$$T_{oc} = \frac{B_{a.z} \cdot k}{n} = \left(3_B + 3_M + \frac{B_K}{N} \right) \frac{k}{n} = \left(295500 + 123750 + \frac{571,65 \cdot 10^6}{22200} \right) \cdot \frac{1,2}{25} = 21360 \text{ грн.}$$

Тут прийнято, що коефіцієнт престижності даної освітньої програми підготовки на той час становив $k=1,2$.

Встановлена на 2021/2022 навчальний рік вартість навчання студента денної форми навчання на відзначену освітню програму підготовки становила 25 тисяч гривень. Такою ж вона залишається і на теперішній час.

Відсоток перевищення встановленої адміністрацією НУ «ЛП» вартості навчання в Інституті механічної інженерії та транспорту над реальними витратами на провадження навчального процесу тут знаходиться в межах допустимих 15-20%. Це цілком допустимо, враховуючи нестабільність курсу грошової одиниці.

А от призначена адміністрацією вартість річного навчання на престижних у сьогоднішні напрями підготовки «Журналістика» Інституту права, психології та інноваційної освіти та «Комп'ютерні науки» Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій в обсязі 36 тисяч гривень, що на 70% перевищує рівень витрат на навчання, явно безпідставно завищена і потребує корегування. Таке завищення цін на надання освітніх послуг однозначно порушує певні права громадян на здобуття освіти і є підставою для розгляду державним Антимонопольним комітетом.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Шляхом аналізу обсягів оплати навчання студентами, що навчаються за кошти фізичних чи юридичних осіб на денній формі навчання в державних закладах освіти України, встановлена відсутність науково обґрунтованих методик розрахунків витрат на провадження цього навчального процесу та обсягів оплати його вартості. Основними складовими витрат державних ЗВО на провадження навчального процесу є витрати на заробітну плату викладачів професорсько-викладацького складу, причетного до провадження навчального процесу допоміжного персоналу, та витрати на забезпечення належних умов, безпеки і санітарно-гігієнічних норм усіх учасників навчального процесу. Запропоновані математичні залежності для визначення обсягів витрат на провадження навчального процесу та річної вартості навчання для студентів, що навчаються за кошти фізичних чи юридичних осіб, перевірено на прикладі встановлення вартості навчання студентів денної форми навчання спеціальності 133 «Галузеве машинобудування» Інституту механічної інженерії та транспорту НУ «ЛП». Порівняння відображає, що встановлена адміністрацією цього ЗВО річна вартість навчання на 17% перевищує обсяги витрат закладу освіти на його провадження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кратт О. А. Оцінка наслідків зміни кон'юнктури ринку послуг вищої освіти на діяльність вищого навчального закладу. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2005. № 4. С. 45-51.
2. Куценко В. І., Остафійчук Я. В. Регіональні особливості формування ринку освітніх послуг: стан, проблеми, перспективи. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. 2003. № 12. С. 80-86.
3. Коцкулич Т. Я. Калькулювання собівартості платних освітніх послуг у закладах вищої освіти як передумова формування економічно обґрунтованої

вартості. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2019. № 1 (26). С. 96-107.

4. Оболенська Т. Є. Маркетинг освітніх послуг: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія. Київ : КНЕУ, 2001. 208 с.

5. Афтаназів І. С. Економічні аспекти реформування регіональної системи підготовки кадрів вищою школою. Коломия : Вид-во "Вік", 2007. 222 с.

6. Григораш О. В. Фінансові аспекти формування ринку освітніх послуг в Україні на прикладі спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування". *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка"*. 2023. № 28 (56). С. 52-57.

7. Труніна І. М., Пряхіна К. А., Андрієнко М. С. Ціноутворення на ринку вищої освіти України. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=z=9422>.

8. Андрущенко В. Економіка освіти ринково спрямованого суспільства. *Вища освіта України*. 2002. № 2. С. 10-15.

9. Астахова В. І. Наукові дослідження у приватних ВНЗ: перші досягнення, перспективи. *Вища освіта України*. 2003. № 1. С. 22-26.

10. Афтаназів І. С. Аналіз потреб мешканців регіонів у фахівцях із вищою освітою. *Вісник НУ "Львівська політехніка" "Менеджмент та підприємництво: етапи становлення і проблеми розвитку"*. Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2006. № 567. С. 378-384.

11. Костриченко В. М., Красовська Ю. В. Методичні особливості формування цін на платні послуги вищих навчальних закладів. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 525-530.

12. Жихарева В. В., Познанська І. В., Барішнікова В. В. Методика аналізу беззбитковості освітніх послуг у маркетинговій діяльності університету. *Modern Economics*. 2020. № 23. С. 62-68.

13. Шашкевич О. Вартість освітніх послуг у вищих навчальних закладах: моделювання оптимальної ціни. *Світ фінансів*. 2007. Вип. 3 (12). С. 112-119.

14. Костенко І. С. Роль індикативної собівартості у формуванні ринку освітніх послуг в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5 (508). С. 295-305.

REFERENCES

1. Kratt, O. A. (2005), Otsinka naslidkiv zminy kon'unktury rynku posluh vyschoi osvity na diial'nist' vyschoho navchal'noho zakladu, *Naukovyj visnyk Natsional'noho hirnychoho universytetu*, № 4, s. 45-51.

2. Kutsenko, V. I. and Ostafijchuk, Ya. V. (2003), Rehional'ni osoblyvosti formuvannia rynku osvitnikh posluh: stan, problemy, perspektyvy, *Naukovyj visnyk Volyns'koho derzhavnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, № 12, s. 80-86.

3. Kotskulych, T. Ya. (2019), Kal'kuliuvannia sobivartosti platnykh osvitnikh posluh u zakladakh vyschoi osvity iak peredumova formuvannia ekonomichno obgruntovanoi vartosti, *Yevropejs'kyj vektor ekonomichnoho rozvytku*, № 1 (26), s. 96-107.

4. Obolens'ka, T. Ye. (2001), Marketynh osvitnikh posluh: vitchyznianyj ta zarubizhnyj dosvid : monohrafiia, KNEU, Kyiv, 208 s.

5. Aftanaziv, I. S. (2007), Ekonomichni aspekty reformuvannia rehional'noi systemy pidhotovky kadriv vyschoiu shkoloiu, Vyd-vo "Vik", Kolomyia, 222 s.

6. Hryhorash, O. V. (2023), Finansovi aspekty formuvannia rynku osvitnikh posluh v Ukraini na prykladi spetsial'nosti 072 "Finansy, bankivs'ka sprava ta strakhuvannia", *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademii"*. Seriiia "Ekonomika", № 28 (56), s. 52-57.

7. Trunina, I. M. Priakhina, K. A. and Andriienko, M. S. (2021), Tsinoutvorennia na rynku vyschoi osvity Ukrainy, *Efektivna ekonomika*, № 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9422>.

8. Andruschenko V. (2002), Ekonomika osvity rynkovo spriamovanoho suspil'stva, *Vyscha osvita Ukrainy*, № 2, s. 10-15.

9. Astakhova, V. I. (2003), Naukovi doslidzhennia u pryvatnykh VNZ: pershi dosiahnennia, perspektyvy, *Vyscha osvita Ukrainy*, № 1, s. 22-26.

10. Aftanaziv, I. S. (2006), Analiz potreb meshkantsiv rehioniv u fakhivtsiakh iz vyschoiu osvitoiu. *Visnyk NU "L'vivs'ka politekhnikha" "Menedzhment ta pidpriemnytstvo: etapy stanovlennia i problemy rozvytku"*, Vyd-vo NU "L'vivs'ka politekhnikha", L'viv, № 567, s. 378-384.

11. Kostrychenko, V. M. and Krasovs'ka, Yu. V. (2017), Metodychni osoblyvosti formuvannia tsin na platni posluhy vyschykh navchal'nykh zakladiv, *Ekonomika i suspil'stvo*, № 13, s. 525-530.

12. Zhykharieva, V. V. Poznans'ka, I. V. and Baryshnikova, V. V. (2020), Metodyka analizu bezzbytkovosti osvitnikh posluh u marketynhovij diial'nosti universytetu, *Modern Economics*, № 23, s. 62-68.

13. Shashkevych O. (2007), Vartist' osvitnikh posluh u vyschykh navchal'nykh zakladakh: modeliuвання optimal'noi tsiny, *Svit finansiv*, vyp. 3 (12), s. 112-119.

14. Kostenko, I. S. (2020), Rol' indykatyvnoi sobivartosti u formuvanni rynku osvitnikh posluh v Ukraini, *Biznes Inform*, № 5 (508). s. 295-305.

Стаття надійшла до редакції 06 серпня 2024 року